

Hayırseverlikten filantropiye

Hayırseverlik geleneklerimizde, kültürümüzde hatta genlerimizde var. Peki filantropi? Bu sene 20. yaşını kutlayan Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı TÜSEV, Değişim İçin Bağış adlı bir proje başlattı. Siz de daha planlı ve bilinçli bağış yapmak istemez misiniz? O zaman filantropiyi yakından tanıyın.

Zeynep Güven

1. Dünya filantropi kavramıyla ne zaman tanıştı?

Filantropi, Yunanca kökenli bir kelime ve "insan sevgisi" anlamına geliyor. Pek çok kaynak, kavramın modern anlamdaki tanımını şöyle yapıyor: Bir kişinin zamanını, yeteneğini, uzmanlığını veya varlıklarını, kamu yararı gözeterek, gönüllü olarak sunması. Söz konusu insan sevgisi olunca, filantropi de insanlık tarihi kadar eski sayılıyor. Bilinen en eski filantropik kuruluşun Platon'un okulu olduğu sanılıyor.

2. Ünlü filantropistler kimler?

Farklı alanlarda edindiği şöhreti daha iyi bir dünya için kullanan pek çok ünlü isim var. Audrey Hepburn hayatının önemli bir kısmını yardıma muhtaç çocuklar için çalışarak geçirdi, Prenses Diana bütün dünyanın tanıdığı bir isim olduğu için sesini duyuramayanların sesi olabildi. Türkiye'de Tarkan doğa için çalışan en aktif isimlerden biri. Şöhretli filantropistlerin listesi uzun. Bir de yaptıkları bağış miktarlarıyla öne çıkan isimler var. Bugüne kadar tek seferde yapılmış en yüklü bağış, Amerikalı işadamı Warren Buffet'a ait. 2006 yılında servetinin yaklaşık 30 milyar dolarlık bölümünü Bill & Melinda Gates Vakfı'na bağışlayan işadamı, 2010 yılında diğer milyarderlere de bir çağrı yaptı ve varlıklarının yarısını ya da daha fazlasını filantropik amaçlar için kullanılmak üzere bağışlamalarını istedi. Giving Pledge (Bağış Taahhüdü) adlı oluşum böylece başladı. Üç yılda 115 milyarderin katıldığı platformun en genç üyelerinden biri Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg.

3. Dünya en çok nereye bağış yapıyor?

TÜSEV'in raporuna göre, dünyadaki bağışçılık davranışları doğal afetlerden güçlü şekilde etkileniyor. Özellikle gelişmiş ekonomilerde bireyler dünyanın bir ucunda meydana gelen

afetlerden etkilenen insanlar için hemen harekete geçip bağış yapıyor. Paradoksal bir şekilde, iklim değişikliğine adaptasyon ve afet risklerini azaltmaya yönelik projeler çok fazla desteklenmiyor. Bu da bağışçılığın mantıktan çok duygulardan etkilendiğini gösteriyor. Ülkelere göre farklılık gösterse de eğitim ve sağlık genelde destek alanlarının başında geliyor.

4. Peki Türk insanı parasını kime veriyor?

2006'da TÜSEV'in yaptığı Türkiye'de Hayırseverlik konulu anketten şu sonuçlar çıktı: Bireylerin büyük çoğunluğu paralarını doğrudan kendilerine yakın olan kişilere, çoğunlukla (yüzde 87) da akraba ve komşularına veriyor. Türkler öncelikli olarak eğitim, sağlık ve beslenme gereksinimleri için bağışta bulunmayı tercih ediyorlar. En az desteklenen alanların başında ise insan hakları geliyor. Capital Dergisi'nin Haziran 2013'te yayınladığı Türkiye'nin Gönüllü Zengin 50 İş İnsanı isimli araştırmasına göre, Türkiye'de en varlıklı grubun kaynak ayırdığı alanların başında yaklaşık yüzde 30'luk bir dilimle eğitim geliyor; ikinci sırada yüzde 20 oranında sağlık alanı yer alıyor. Üçüncü en büyük alan ise yüzde 14 ile afet desteği. Bunların dışında bölgesel-insani gelişim projeleri, kültür sanat, çevre ve spor destek gören alanlar. Bireyler gibi, büyük gruplar da hak temelli sivil toplum kuruluşlarını fazla desteklemiyor.

5. Neden yardımlarımızı kurumlara değil de tanıdıklarımıza yapıyoruz?

TÜSEV'e göre bireylerin bağışlarını sivil toplum kuruluşları yerine doğrudan kişilere vermelerinin öncelikli nedeni, bu kurumlara güven duymamalarından değil, genellikle düzensiz ve küçük miktarlarda bağış yapmalarından kaynaklanıyor. Yapılan yardımın sonuçlarının hemen ve somut olarak

Kendinize, beni ne mutlu eder diye sorun. Alanınızı belirledikten sonra, bu alanda çalışan kuruluşları araştırın ve hangisine destek olacağınıza karar verin.

görülmesi de bu tercihin bir başka sebebi. Öte yandan, Anglo-sakson gelenekte bağışçılık (philanthropy) ve hayırseverlik (charity) birbirinden ayrı iki kavram olarak kullanılırken, Türkiye'de filantropi yeni yeni kurumsallaşıyor. Bu da bağışçılığı geleneksel çizgide tutan etkenlerden biri.

6. Hayırseverlikten planlı bağışçılığa geçiş yapmak istiyoruz. İşe nereden, nasıl başlarız?

Türkiye'de ve yurtdışında sosyal yatırım ve filantropi danışmanlığı yapan, Constellation of Stars danışmanlık şirketinin kurucusu Filiz Bikmen, bir bağışçının pozitif ve negatif olmak üzere iki temel motivasyonu olabileceğini söylüyor: "Kendinize, beni ne mutlu eder diye sorun. Mesela çocukluğunuzda folklor oynadınız, bu sizi çok mutlu etti, şimdi başka çocuklar da bunu yaşasın istiyorsunuz. Bu pozitif bir motivasyondur. Sanat alanına yapılan bağışlar da genelde pozitif motivasyondan doğar. Negatif motivasyon ise kadına şiddetin önlenmesi, eşit eğitim olanakları gibi iyileştirme ihtiyacı olan alanlara yönelmeyi getirir. Alanınızı belirledikten sonra, bu alanda çalışan kuruluşları araştırın ve hangisine destek olacağınıza karar verin. İnternette araştırma yapmak iyi bir başlangıç. Destek olacağınız kuruluş internette değilse, sizin yapacağınız yardımı değerlendirecek ve size bağışın nasıl bir etki yarattığını aktaracak kapasitede olmayabilir.

7. Bir bağış planı oluşturacaksınız. Peki ama nasıl?

Biraz daha planlı gitmek istiyorsanız bir bağış planı oluşturabilirsiniz. TÜSEV bireysel bağışçılar için hazırladığı rehberin tamamına degisimicinbagis.org adresinden ulaşmak mümkün. Rehberde, bir bağış planı için atılması gereken yedi adım şöyle özetleniyor: 1. Vizyon: Bağışlarımız ile ne başarmak, neyi değiştirmek istiyorsunuz? 2. Yöntem: Vizyonunuzu nasıl gerçekleştireceksiniz? Ne tür bir bağışçı olmak istiyorsunuz? 3. Strateji: İlgili alanınızla uyumlu hangi ihtiyaç ve fırsatları ele alacaksınız? Hangi strateji, hedeflerinize ulaşmanızı sağlayacak? 4. Proje ve kuruluş seçimi: Hangi projeleri fonlamalısınız? Doğru kişi ve kuruluşları nasıl bulabilirsiniz? Neler sormalı, hangi bilgileri istemelisiniz? 5. Bağış araçlarını belirleme: Hangi bağış araçları hedefinize uygun? 6. Öğrenme ve değerlendirme: Doğru yönde ilerlediğinizi nasıl bileceksiniz? 7. Tüm bunları sentezleyerek bir senelik bir plana nasıl dönüştürebilirsiniz?

8. Filantropi faaliyetlerinizi bir üst aşamaya taşımak için işin uzmanlarından yardım almak istiyorsunuz. Kime gidebilirsiniz?

TÜSEV planlı bağışçılığa geçmek, bir bağış planı oluşturmak isteyen bireylere; hibe programı oluşturmak isteyen vakıflara; topluma katkı için strateji oluşturmaya çalışan şirketlere ve şehirlerinde ortak bir fon havuzu oluşturmak isteyen gruplara danışmanlık hizmeti sunuyor. Ayrıca bu grupların her birini senenin belli zamanlarında bir araya getirerek akranlar arası öğrenme yöntemleri ile konu hakkında bilgi ve deneyim paylaşımını sağlayacak platformlar oluşturuyor. Yurtdışında bankaların çoğu filantropi danışmanlığı hizmeti verir. Türkiye'de bunu yapan tek banka şimdilik Yapı Kredi Bankası. Banka bu hizmeti Özel Bankacılık Birimi altında yapıyor ve danışmanlık hizmetini yine TÜSEV uzmanlarından alıyor. Constellation of Stars'ın kurucusu Filiz Bikmen de, kişi ve kurumlara danışmanlık veren az sayıdaki isimden biri. ♦

Hayırsever misiniz, filantropist mi?

HAYIRSEVERLİK

- Bireysel ihtiyaçlara yoğunlaşır.
- Spontane gelişir.
- Doğrudandır, bireyden bireye aktarılır, aracı gerektirmez. Faydalananlar çoğunlukla yakınlar ve tanıdıklardır.
- Görünür sorunlara ve semptomlara odaklanır.
- Temel ve acil ihtiyaçları gidermeye yöneliktir. Sonuçları hemen görülür.
- Bağış sonrası bağışçının konuya ilgisini veya katılımını gerektirmez.
- Geleneksel ilişki biçimlerini korur.

ÖRNEK: Bir gencin üniversiteye gidebilmesi için burs verilmesi ve burs fonu kurulması.

FİLANTROPİ

- Kurumlara ve politikalara yoğunlaşır.
- Süreklilik arz eder. Planlı ve sistematiktir.
- Kurumsaldır. İlgili sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları desteklenir. Faydalananlar ihtiyaç analizi ve sorun tespiti sonucunda belirlenir.
- Sorunların altında yatan nedenleri ele alır.
- Uzun vadeli sorunların çözümüne yöneliktir. Sonuçları zaman içinde ortaya çıkar.
- Bağışçının aktif katılımını içerir.
- Sistemî değiştirmeyi, sosyal değişime katkıda bulunmayı amaçlar.

ÖRNEK: Yüksek öğrenimin herkes için ulaşılabilir olmasına çalışan bir sivil toplum kuruluşunun fonlanması.